

113 . Hârșova | Județ: Constanța | Punct: Tell | Anul: 2004

Anul: 2004

Cod RAN: 60810.02

Perioade: Preistorie

Epoci: Neolitic, Eneolitic, Epoca bronzului timpuriu

Categorii sit: Civil, Domestic

Autori: Adrian Bălășescu, Constantin Haită, Ana Ilie, Alexandru Nălbitoru, Valentin Aurel Parnic, Andreea Păun, Dragomir Nicolae Popovici, Valentin Radu, Bernard Randoin, Florin Vlad

Instituții: Muzeul Național de Istorie a României, Centrul Național de Cercetări Pluridisciplinare, Muzeul Național de Istorie a României, Centrul Național de Cercetări Pluridisciplinare, Complexul Național Muzeal "Curtea Domnească", Târgoviște, Muzeul Municipal Câmpulung, Muzeul Dunării de Jos, Călărași, Complexul Național Muzeal "Curtea Domnească", Târgoviște, Muzeul Național de Istorie a României, Muzeul Național de Istorie a României, Centrul Național de Cercetări Pluridisciplinare, Ministère de la Culture et de la Communication, France, Muzeul Județean Ialomița

Raport

Tell-ul neo-eneolitic de la Hârșova este situat în partea de SE a orașului, pe malul Dunării. Are în prezent o formă ovală, cu diametrele de cca. 200x60 m, și o grosime a depozitului arheologic de peste 12 m.

Tell-ul a fost semnalat pentru prima dată de S. Morintz și D. Șerbănescu consecință a cercetărilor întreprinse în această parte a Dobrogei.

Prima etapă a cercetărilor arheologice este marcată de săpăturile întreprinse de către D. Galbenu, (1961-1963, 1971, 1975). Rezultatele acestora publicate fiind¹, au impus atenției cercetătorilor acest sit. Concepția de săpătura a privilegiat stratigrafia, fiind efectuată prin intermediul șanțurilor și a paselor altimetrice, ceea ce a condus spre o diminuare a informațiilor privind complexele.

A doua etapă a cercetărilor a fost marcată de reluarea acestora începând cu anul 1985. Colectivului compus la început din D. Galbenu, P. Hașotti, D.N. Popovici i s-a alăturat N. Constantin², ulterior adăugându-se și Al. Bolomey. Atunci s-a decis continuarea săpăturilor cu scopul obținerii unor date suplimentare, mai precise. Astfel se explică de ce s-a optat pentru săpătura în suprafață care permitea studierea complexelor în integritatea lor. Aceasta a fost codificată – Suprafața B, care integra pe cea săpată în cursul primei etape a cercetării, (Suprafața A), cu scopul de a se putea racorda stratigrafia inițială la cea care urma să fie evidențiată.

Începând cu anul 1993 a început derularea programului de cooperare româno-francez, (cu sprijinul Ministerului Culturii și Cultelor-România și Ministerul Culturii și Comunicării-Franța), care și-a propus pe de o parte aplicarea unei noi concepții de cercetare și implicit de săpătură³, afirmându-se necesitatea efectuării unei cercetări complexe, pluridisciplinare iar pe de altă parte formarea profesională a unor cercetători români în domenii în care nu existau specialiști în România, (sau erau prea puțini) și a studenților ce doreau să practice această profesie.

Prin intermediul generosului program de burse oferite de către statul francez, s-au format apoi tinerii specialiști ce au format nucleul Centrului Național de Cercetări Pluridisciplinare din cadrul Muzeului național de Istorie a României, prima structură de acest gen din România.

Utilizarea pentru prima dată în țara noastră a unei concepții deosebite de săpătură și de înregistrare a datelor a fost completată și de caracterul interdisciplinar, și el o premieră la acest nivel și asemenea complexitate⁴, permițând evidențierea nu numai a bogăției vestigiilor dar și a stării de conservare a acestora.

Dacă în momentul începerii cercetărilor de către D. Galbenu tell-ul era folosit drept teren pentru

practicarea agriculturii, fiind în mică măsură utilizat pentru construcții, ulterior, pe lângă afectarea parțială a monumentului de către fluviu și indirect de lucrările pentru construirea platformei industriale din imediata apropiere, (în perioada 1987-1989), s-a accentuat dramatic distrugerea acestuia de către locuitorii orașului care și-au construit locuințe și anexe pe întreaga suprafață a tell-ului. Acest proces a fost amplificat de către cei de pe malul Dunării care au săpat în tell construindu-și diferite anexe domestice. Acest proces continuă și în prezent, toate eforturile noastre rămânând fără urmări. După 1990 aceștia au și fost împroprietăriți de noile autorități, ce de-a lungul timpului au refuzat să se implice, astfel încât în prezent nici o soluție, dintre cele preconizate, nu poate fi aplicată, transformându-ne, (fără voie!), în bogați colecționari de iluzii și speranțe neîmplinite.

Stratigrafia acestui sit este extrem de complexă fiind determinate vestigii atribuite eneoliticului, (culturile Boian, Gumelnița, Cernavoda I), primei epoci a fierului, epocii romane, evului mediu timpuriu și celui târziu, situație ce a determinat o distrugere și fragmentare a complexelor aflate la partea superioară a depozitului arheologic.

Importante au fost datele obținute privind locuirea cernavodeană de la Hârșova⁵. Astfel, s-a observat existența unei succesiuni de momente ocupaționale, marcate în principal prin intermediul locuințelor de suprafață, păstrate parțial. Alături de mobilierul descoperit, importante precizări au oferit studiile sedimentologice care au afirmat utilizarea specifică a solului de către comunitățile cernavodene de-a lungul locurii de către ele a tell-ului.

Rezultatele cele mai importante, au fost obținute în principal după 1993 când au fost evidențiate o serie de aspecte privind organizarea, amenajarea și utilizarea spațiului de către comunitățile gumelnițene de aici dar și a tipului de gestiune a resurselor și implicit de relații cu mediul înconjurător.

Astfel, s-a remarcat existența unui veritabil model de organizare a spațiului, în anumite zone ale suprafeței cercetate locuințele de-a lungul unor perioade lungi de timp având aprox. aceleași amplasamente, variațiile laterale fiind mici, (de câteva zeci de centimetri), ele fiind practic suprapuse. O componentă importantă a acestui model de organizare pare, până în prezent, a fi și tipul de complex, definit pentru prima dată la Hârșova, drept zonă de deșeuri menajere.

Spațiul amenajat pare să fi avut mai multe utilizări specifice, a căror semnificații nu întotdeauna au putut fi definite cu precizie. Locuințele, de regulă sunt compartimentate, în două spații inegale din punctul de vedere al suprafețelor. Soluțiile constructive, la rândul lor, nu sunt uniforme. Datele existente sugerează că adeseori acestea aveau utilizări diferențiate de la bun început sau atribuite pe parcursul funcționării.

S-a observat și existența cvasi-generalizată a șanțurilor de fundație, mai ample sau nu, a platformelor cu substrucție de lemn, sau mai rar a vidului sanitar.

Studiul complex, pluridisciplinar, a zonelor menajere, în special a C521, a permis pentru prima dată pentru cultura Gumelnița observarea unor detalii extrem de importante în ceea ce privește tipul de gestiune a resurselor și mai ales variațiile sezoniere.

În campania anului 2004, a continuat cercetarea arheologică cu caracter interdisciplinar, desfășurată aici. Colectivul șantierului și-a propus direcționarea cercetărilor conform următoarelor scopuri:

- continuarea cercetării și analizarea comparativă a complexelor de locuire din sectoarele 2-13;
- definirea eventualelor variații a soluțiilor constructive și a caracteristicilor materiilor prime folosite;
- cercetarea nivelurilor ocupaționale exterioare aferente structurilor construite aflate în curs de studiu și definirea variațiilor posibile a exista în funcție de specificitatea ocupațională existentă în suprafața cercetată;
- completarea bazei generale de date a șantierului cu informațiile obținute în cursul acestei campanii;
- completarea arhivei fotografice în format digital a șantierului.

Rezultate deosebit de interesante au fost obținute în cazul locuinței incendiate, nr. 19. Deși păstrată doar parțial, fiind afectată de distrugerile antropice posterioare, această structură a permis observații foarte interesante. Astfel, s-a putut confirma împărțirea spațiului interior în două camere pentru realizarea cărora, au fost utilizate soluții constructive diferite. Datele obținute până în prezent ne sugerează o utilizare

diferențiată a spațiului celor două încăperi individualizate nu numai constructiv dar și din punctul de vedere al suprafeței și al inventarului. Menționăm că au fost descoperite și câteva fragmente de pereți pictați cu roșu.

În cursul cercetărilor au putut fi surprinse detalii privind amenajările interioare. Trecerea dintre cele două spații s-a făcut prin intermediul unor soluții ce au mai fost observate și în cazul locuinței nr. 48. Se remarcă dispunerea unei părți a mobilierului, deosebit de bogat, între care ceramica abundentă, utilajul de materii dure animale sau piatră și silex dar și câteva piese de lemn carbonizat și ele unice până în prezent cu preponderență în camera dinspre est.

La rândul ei, locuința nr. 68, parțial incendiată, deși nu a putut fi cercetată în întregime, a permis observarea soluțiilor constructive utilizate în cazul pereților și a tavanului foarte probabil parțial, lutuit și utilizat pentru depozitarea unei părți a inventarului. Semnificativă este descoperirea unor fragmente de pereți decorați prin pictură bicromă, alb și roșu.

O atenție deosebită a fost acordată în această campanie nivelurilor ocupaționale exterioare. Situația cea mai interesantă a fost observată pe latura de vest a locuinței nr. 68, unde o suprafață de cca. 12 m² a început să fie studiată cu atenție, dorindu-se evidențierea specificităților posibil a exista și corelarea datelor privind exteriorul acesteia cu activitățile din interior.

S-a început studierea integrală a ceramicii descoperite și introducerea datelor în Baza de Date a șantierului. S-a reușit astfel prelucrarea întregului lot ceramic provenit din două structuri de locuire, peste 3000 fragmente ceramice.

Au fost completate Diagramele Stratigrafice Cumulative de Sector.

S-a continuat formarea profesională a studenților universităților de la Târgoviște, București și Constanța participanți la săpături. Alături de aceștia au participat la săpături și studenți din SUA, Germania și Austria interesați de arheologie.

În colaborare cu membrii colectivului șantierului arheologic Hârșova-Cetate, a fost organizată și în această campanie "Ziua porților deschise".

Ceramica

Studiul acestei categorii de mobilier arheologic, în această campanie, a avut drept principal obiectiv continuarea clasării și ordonării în integralitatea sa a ceramicii și începerea studierii sale în funcție de complexe. Având în vedere condițiile concrete de lucru, în acest an obiectivul principal a fost complexul ceramic provenit din locuințele nr. 68 și 19, ambele fiind structuri incendiate.

Analiza celor două loturi ceramice a urmat aceleași principii utilizate și în cazul lotului ceramic provenit de pe șantierul arheologic Bordușani - Popină, analizat în campania precedentă. În cele ce urmează vom prezenta câteva observații preliminare, studiul urmând a continua.

Lotul a fost compus din 3183 de fragmente dintre care 1740 au fost descoperite în SL19, iar restul de 1389 în SL68. Una din principalele caracteristici este definită de nivelul fragmentarității, relativ mare, ce adeseori a îngreunat sensibil încadrarea multora dintre aceste fragmente uneia sau alteia dintre categoriile de forme. Această situație este de altfel caracteristică nu numai pentru acest sit.

S-a remarcat de asemeni că în funcție de categoria de pastă structura acestui lot a fost următoarea: pastei grosiere i-au fost atribuite 2059 fragmente, celei semifine 926, iar pastei fine numai 126 de fragmente. Având în vedere indicele de fragmentaritate și posibilitățile de repartizare a fragmentelor ceramice în clasele tipologice sunt drastic limitate. În cazul categoriei de pastă grosieră, ponderea procentuală de determinare a formelor a fost de 6,2% pentru cele din locuința nr.19 și de 4,94% pentru locuința nr. 68,. În cazul pastei semifine procentele sunt de 46,49%, pentru lotul din locuința nr.19, respectiv 15,87% pentru cel din locuința nr.68. Situația este mai echilibrată în cazul ceramicii fine, unde procentele sunt de 33,33% în cazul locuinței nr. 19 și de 22,61% pentru locuința nr. 68.

Structura numărului minim de vase din cele două locuințe este și ea interesantă. Se poate observa că acesta este sensibil egal în cazul SL19 pentru primele două categorii de pastă în timp ce numărul celor

modelate din pastă fină este cel mai mic. În inventarul locuinței nr. 68 domină în schimb cele modelate din pastă semifină, urmate de cele modelate din pastă grosieră. Vasele modelate din pastă fină și aici sunt cele mai puține, dar egale la număr în ambele locuințe.

Utilajul litic

Utilajul litic descoperit în campania 2004 pe șantierul neo-eneolitic Hârșova Tell, județul Constanța, este reprezentat de un lot de 20 de piese, din care 18 piese sunt lucrate din silex, iar două din alte roci.

Majoritatea acestor piese au fost descoperite în timpul cercetării unor structuri de locuire, neputându-se stabili un raport real între ponderea diferitelor categorii tipologice pe unități stratigrafice, o astfel de analiză nefiind necesară în această fază a cercetării. O serie de considerații cu privire la contextul în care au fost descoperite piesele sunt însă necesare. Aprox. jumătate din totalul pieselor au fost atribuite SL19, locuință incendiată care a furnizat o mare cantitate de materiale, ceramică îndeosebi. Analiza pieselor de silex descoperite într-un astfel de context presupune elaborarea unei metode de cercetare, diferită de a celorlalte piese de silex. Acest lucru implică prelevarea tuturor fragmentelor care pot rezulta dintr-o piesă, datorită faptului că silexul ars este foarte friabil. Este necesară curățarea și restaurarea în întregime a piesei. Abia după această fază se poate trece la studierea ei din punct de vedere tipologic și funcțional. Precizarea sursei materiei prime este îngreunată de faptul că silexul capătă o nuanță cenușie sau chiar neagră, diferită de culoarea avută inițial.

Pentru celelalte categorii de piese, remarcăm preponderența silexului de bună calitate, de culoare galben-maronie, provenind din Dobrogea de sud. Nu lipsește nici silexul local, de culoare cenușie, cu o structură neomogenă, similar celui care există la N de Hârșova, în zona La Releu.

Inventarul litic din SL19

SL19 a furnizat majoritatea pieselor din lotul avut la dispoziție. Categoria tipologică cel mai bine reprezentată o constituie lamele retușate, urmate de așchiile simple. Remarcăm și prezența a două herminete lucrate din roci de proveniență locală, ambele piese fiind descoperite în cadrul aceluiasi carou B1. Piesele provenind din această structură de locuire pot fi grupate în cadrul a trei complexe litice distincte, din care două descoperite în cadrul aceleiași unități stratigrafice - US2174. Acest lucru ar putea fi pus în legătură cu depozitarea lor sau asociate unor activități concomitente.

Studiul arheozoologic al resturilor faunistice

Adrian Bălășescu, Valentin Radu, (MNIR-CNCP), Valentin Dumitrașcu (IAB), Marius Ignat (Univ. București)

Materialul faunistic provine din diferite complexe arheologice atribuite culturii Gumelnița A2. Lotul de oase analizat în urma campaniei din 2004 numără peste 1000 de resturi, din care au fost determinate până la nivel de specie doar 55%. S-au identificat resturi de nevertebrate (moluște) sau de vertebrate (pești, reptile și mamifere).

Mollusca. O atenție deosebită s-a acordat moluștelor și în special recoltării de material actual pentru realizarea de comparații cu cel arheologic. În special s-au urmărit realizarea unei baze de date pentru stabilirea dimensiunilor acestor animale, întreprindere inedită în acest sens. Speciile în cauză au fost bivalvele: *Unio tumidus*, *Unio pictorum*, *Unio crassus* și *Anodonta cygnaea*.

Pisces. În ceea ce privește studiul resturilor osoase de pește pe lângă identificarea resturilor osoase din materialele prelevate s-a urmărit atent tafonomia (urmele de ardere, roadere și tăiere) cu scopul stabilirii principalelor intervenții suferite de pești în procesul de preparare.

Chelonia. Și în această campanie s-au determinat resturi de carapace și plastron, ca și resturi ale scheletului apendicular aparținând broaștei țestoase de apă *Emys orbicularis* au ceea ce denotă că acest animal făcea parte constantă din dieta locuitorilor preistorici.

Mammalia. S-au identificat cinci specii de mamifere domestice: *Bos taurus* (vită domestică), *Ovis aries* (oaie), *Capra hircus* (capră), *Sus domesticus* (porc), *Canis familiaris* (câine) și patrușprezece de mamifere sălbatice: *Lepus europaeus* (iepurele de câmp), *Castor fiber* (castor), *Canis lupus* (lup), *Vulpes vulpes*

(vulpe), Meles meles (bursuc), Martes sp. (jder), Lutra lutra (vidră), Lynx lynx (râs), Felis sylvestris (pisică sălbatică), Equus caballus (cal sălbatic), Sus scrofa (mistreț), Cervus elaphus (cerb), Capreolus capreolus (căprior), Bos primigenius (bour).

Și în cazul acestor resturi s-a pus accent pe caracterizarea principalelor intervenții suferite de animale după sacrificare (tranșare, jupuire, preparare etc.). S-a continuat recoltarea de material pentru colecția de referință a laboratorului. Cu această ocazie existând material excedentar s-a realizat și o colecție cu principalele specii care să rămână în permanență pe șantier și la care să apeleze studenții. Cu ajutorul acestora s-au realizat scurte prezentări studenților pentru înțelegerea atât a metodologiilor aplicate în acest domeniu cât și recunoașterea speciilor sau chiar a principalelor componente scheletale.

Studiu sedimentologic. Raport preliminar

Constantin Haită (MNIR - CNCP), Ionuț Fronescu (Facultatea de Geologie – Univ. București)

În campania de cercetări arheologice din anul 2003, studiul sedimentologic a avut ca principal obiectiv continuarea cercetării micromorfologice a locuințelor gumelnițene incendiate și ne-incendiate, ca și a zonelor de activitate din exteriorul locuințelor.

În această campanie, au fost observate în teren și eșantionate o serie de situații arheologice:

- un nivel de podea de chirpic fin, arsă la roșu, din cadrul unei locuințe incendiate (SL19), care conservă la partea superioară o depunere organică zgurificată, rezultată, probabil, în urma arderii in situ a unor oase de pește;

- în aceeași locuință, a fost prelevată o succesiune de lutuiești din sediment siltic fin, arse la roșu, separate prin niveluri ocupaționale mm pulverulente, atribuite unei structuri de tipul unei lavițe, lângă peretele locuinței;

- printr-o serie de 17 probe micromorfologice a fost realizată o eșantionare sistematică în cadrul unei zone situate în exteriorul locuinței SL68. Nivelurile de locuire din această zonă sunt constituite din niveluri siltice brun cenușiu, brun verzui și gălbui cu structură granulară și frecvenți constituenți antropici fini, lentile de cenușă și cărbune, oase de pești, cochilii și coprolite.

Studiul micromorfologic al succesiunilor sedimentare din cadrul locuințelor gumelnițene de la Hârșova are drept scop înțelegerea modului de construcție, amenajare și utilizare a spațiului din acest tip de structuri arheologice. Până în prezent au fost identificate o serie de tipuri de materiale utilizate pentru realizarea elementelor constructive și de amenajare sau refacere, ca și o serie de situații, atribuite unor diferite zone de activitate, în funcție de caracteristicile nivelurilor de locuire ca și a succesiunilor sedimentare din care fac parte.

Studiul micromorfologic al unei zone din exteriorul (și vecinătatea) unei locuințe are drept scop identificarea și definirea zonelor de locuire din acest spațiu: zone de pasaj, zone de activitate, ca și a acelor tipuri de activități care se desfășurau în astfel de spații. Acest studiu este deosebit de important pentru înțelegerea modului de organizare și utilizare a spațiului locuit dintr-o așezare de tip tell.

Informații suplimentare online

[Raportul 3138 din cronica.cimec.ro](#)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](#)
